

LIÊN KẾT KHU VỰC GIÚP CHÂU PHI KHẮC PHỤC KHỦNG HOẢNG

*Phạm Thị Kim Huế**

1. Tác động tiêu cực của khủng hoảng tài chính toàn cầu đối với châu Phi

Suy giảm thương mại và nguồn vốn

Do nhu cầu trên thế giới giảm nên xuất khẩu của châu Phi giảm đáng kể, kéo theo sự suy giảm cán cân tài khoản hiện hành, nguồn dự trữ ngoại tệ và thu nhập từ thuế. Theo đánh giá của AfDB, thu nhập từ thuế thương mại của Châu Phi giảm, chỉ đạt khoảng 15 tỷ USD chiếm 1% GDP và 4,6% thu nhập chính phủ, trong đó thu nhập từ thuế thương mại của các nước xuất khẩu dầu mỏ khoảng 8,2 tỷ USD (chiếm 4% thu nhập chính phủ) và thu nhập từ thuế thương mại của các nước không xuất khẩu dầu mỏ là 6,8 tỷ USD (chiếm 5% thu nhập chính phủ).

Theo báo cáo Giám sát xu hướng đầu tư toàn cầu hàng quý của Hội nghị Thương mại và Phát triển Liên hiệp Quốc (UNCTAD),

đây là năm thứ hai liên tiếp FDI toàn cầu giảm và chỉ bằng 50% so với năm 2007 (khoảng 2.000 tỷ USD), tốc độ tăng trưởng mua bán và sáp nhập doanh nghiệp liên biên giới (M&As) giảm từ mức 706,% năm 2008 xuống mức 240% năm 2009. Trong bối cảnh như vậy, dòng FDI vào châu Phi cũng bị ảnh hưởng. FDI vào châu Phi năm 2009 chỉ bằng 50% so với tổng số vốn FDI vào châu Phi năm 2008.

- Gia tăng thâm hụt ngân sách và nợ

Khủng hoảng kinh tế toàn cầu đe dọa tính ổn định nền kinh tế vĩ mô của châu Phi do tài khoản hiện hành và thâm hụt ngân sách gia tăng. Nếu trong tháng 2/2009, Ngân hàng Phát triển Châu Phi dự báo mức thâm hụt ngân sách năm 2009 của châu Phi là 5,4% GDP thì đến tháng 5/2009 mức thâm hụt ngân sách đã tăng lên chiếm 5,8% GDP so với mức thặng dư 2,8% GDP năm 2008. Cán cân tài khoản hiện hành vào tháng 5/2009 từ mức thặng dư 2,7% GDP năm 2008 đã bị

* Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông

thâm hụt ở mức 5,3% GDP. Việc gia tăng “thâm hụt khép” đã hạn chế nghiêm trọng khả năng thực hiện các sáng kiến cần thiết để đối phó với khủng hoảng và duy trì các chương trình phát triển của chính phủ các nước châu Phi.

Trước khủng hoảng, phần lớn các nước châu Phi đã đạt được một số tiến bộ trong việc bình ổn các khoản nợ nước ngoài của mình. Nhiều nước châu Phi thu nhập thấp (LICs) đã được hưởng lợi từ chính sách xoá nợ. Chẳng hạn, Nigeria đã sử dụng biện pháp đổi dầu để trả nợ nước ngoài. Chính vì vậy, tỷ lệ nợ/GDP của các nước nghèo nặng nợ (HIPC) đã giảm từ 117,6 % năm 2000 xuống còn 35,6% năm 2008 (Dữ liệu Thống kê Ngân hàng Phát triển Châu Phi, Ngân hàng Thế giới). Nhưng khủng hoảng đã khiến nhiều nước châu Phi vay mượn trở lại để bù đắp thâm hụt tài khoản hiện hành ngày càng gia tăng và cung cấp tài chính cho chính phủ để khắc phục hậu quả của cuộc khủng hoảng và thực hiện các sáng kiến phát triển mới. Nếu như trước khủng hoảng, chỉ có LICs ở châu Phi mới vay mượn nhiều thì hiện nay, ngay cả các nước có thu nhập trung bình (MICs) cũng đi vay mượn với tỷ lệ vay mượn của MICs là 26% nợ chuyển nhượng trong tổng số nợ và đối với LICs là 99%.

- Ảnh hưởng xấu đến một số ngành

+ Tài chính ngân hàng:

Một số dự báo năm 2008 về tác động của khủng hoảng tài chính bắt nguồn từ Mỹ đối với châu Phi còn rất khả quan. Có đánh giá cho rằng do hệ thống tài chính ngân hàng của châu Phi chưa phát triển nên không bị

tác động nặng nề như hệ thống tài chính ngân hàng của châu Âu hay châu Á. Song trên thực tế, đến tháng 4 năm 2009, giá chỉ số tất cả các cổ phiếu trên thị trường chứng khoán Nigeria giảm 62,2%, giá chỉ số CASE 20 của thị trường chứng khoán Cairo giảm 46,2% so với cùng kỳ năm ngoái và giảm nhiều gần gấp đôi so với chỉ số Dow Jones (28,5%) và chỉ số CAC Paris (29,6%) cùng kỳ. Thực sự, hệ thống tài chính ngân hàng của châu Phi đã bị ảnh hưởng từ cuộc khủng hoảng tài chính, đặc biệt các ngân hàng có tên tuổi lớn của châu Phi như Ngân hàng Nedbank – ngân hàng cho vay lớn thứ 4 của Nam Phi, doanh thu năm 2009 dự kiến giảm 10% so với mức giảm 2,8% năm 2008. Việc hệ thống tài chính ngân hàng của châu Phi bị tác động xấu từ cuộc khủng hoảng chắc chắn sẽ hạn chế việc cung cấp tín dụng cho các doanh nghiệp cũng như cho các ngành nghề khác của châu Phi phát triển.

+ Dầu mỏ và khoáng sản:

Châu Phi được biết là châu lục giàu tài nguyên thiên nhiên như dầu mỏ và khoáng sản. Đây là một trong những lợi thế để một số nước châu Phi phát triển. Song do khủng hoảng tài chính toàn cầu, nhu cầu về dầu mỏ và khoáng sản trên thế giới giảm đã ảnh hưởng tiêu cực đến sản lượng và giá xuất khẩu dầu mỏ cũng như khoáng sản của châu Phi. Ngay đầu năm 2009, thu nhập chính phủ từ việc xuất khẩu dầu mỏ của Nigeria giảm 25% và của Angola giảm 24% so với cùng kỳ năm 2008. Cụ thể, trong tháng 2 năm 2009, dòng ngoại tệ chủ yếu thu được từ việc xuất khẩu dầu của Nigeria giảm đến 68% so với tháng 10 năm 2008. Không chỉ ngành

dầu khí ở châu Phi bị tác động xấu từ cuộc khủng hoảng mà ngành khoáng sản cũng bị ảnh hưởng theo. Hàng loạt công ty khoáng sản của châu Phi đã phải cắt giảm việc sản xuất và khai thác các mỏ khoáng sản mới. Chẳng hạn, sản lượng đồng của Cộng hoà Dân chủ Congo (DRC) giảm từ 34.215 tấn trong tháng 6 năm 2008 xuống còn 23.562 tấn trong tháng 10 năm 2008 và xu hướng giảm này vẫn còn tiếp diễn trong năm 2009. Kết quả là đến cuối năm 2008, khoảng 40 công ty khai thác khoáng sản của DRC phải đóng cửa và hơn 300.000 công nhân bị mất việc làm.

+ Du lịch:

Du lịch được coi là một trong những đòn bẩy kinh tế quan trọng để giúp các nền kinh tế châu Phi như Cape Verde, Mauritius, Kenya, Uganda, Morocco, Tunisia và Tanzania tăng trưởng. Song do khủng hoảng, số lượng khách du lịch đến châu Phi đặc biệt là khách du lịch nước ngoài đến từ châu Âu, châu Mỹ, châu Á giảm đáng kể. Theo Báo cáo tháng 1/2009 của Tổ chức Du lịch Thế giới (UNWTO), tốc độ tăng trưởng ngành du lịch của các nước cận Sahara giảm từ 7,5% năm 2007 xuống còn 4,5% năm 2008. Cụ thể, ở Tanzania du lịch chiếm 17,2% GDP - một tỷ lệ tương đối cao, thì đến tháng 11 năm 2008, 60% các tua du lịch trọn gói bị huỷ bỏ và tình trạng này vẫn còn tiếp diễn nhiều hơn trong năm 2009. Hay ở Tunisia, trong tháng 3 năm 2009, du lịch chỉ tăng có 3,1%. Có thể nói rằng ngành du lịch của châu Phi bị tác động rất rõ từ cuộc khủng hoảng và ảnh hưởng trực tiếp đến tốc độ tăng trưởng kinh tế của châu Phi.

+ Nông nghiệp:

Nông nghiệp được coi là ngành xương sống giúp một số nước châu Phi xoá đói giảm nghèo, nhưng khủng hoảng đã ảnh hưởng nghiêm trọng đến châu Phi, đặc biệt đối với các nền kinh tế châu Phi phụ thuộc vào nông nghiệp. Chẳng hạn, xuất khẩu cà phê của Ethiopia trong tháng 3 năm 2009 giảm xuống một nửa chỉ đạt 221 triệu USD so với mức mục tiêu là 446,7 triệu USD chủ yếu là do giá cà phê trên thế giới giảm mạnh. Hay như Mali hàng năm xuất khẩu bông chiếm 80% tổng giá trị xuất khẩu nông sản thì đến tháng 1 năm 2009, tỷ lệ xuất khẩu bông giảm, chỉ còn 25%. Khủng hoảng không những làm giá nông sản giảm thấp mà việc cung cấp tín dụng cho nông dân châu Phi cũng bị eo hẹp, do đó nông dân châu Phi không có khả năng mua phân bón và hạt giống, dẫn đến việc cắt giảm đất đai canh tác, năng suất lương thực sa sút. Nếu không có biện pháp thì điều này rất có nguy cơ dẫn châu Phi rơi vào khủng hoảng lương thực lần thứ hai.

- Thụt lùi Mục tiêu phát triển thiên niên kỷ (MDGs)

Rõ ràng, châu Phi cũng không nằm ngoài phạm vi chịu tác động từ cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu. Như trên đã đề cập, khủng hoảng tài chính lần này rất có thể khiến châu Phi rơi vào khủng hoảng lương thực lần thứ hai, trong khi châu lục này còn đang vận lộn, phấn đấu để thực hiện mục tiêu xoá đói giảm nghèo - một trong những MDGs quan trọng của châu Phi. Do thâm hụt ngân sách cộng thêm việc suy giảm viện trợ (theo Tổ chức quốc tế MSF & ACF, đến

tháng 2 năm 2009, châu Phi chỉ nhận được 1 tỷ USD so với 12,3 tỷ USD mà các nhà tài trợ hứa sẽ viện trợ cho châu Phi vào tháng 6 năm 2008), nên số lượng đói nghèo ở châu Phi gia tăng. Nếu như trước khủng hoảng, tình trạng số người chết đói phần nhiều xảy ra ở các vùng nông thôn châu Phi, thì hiện nay đã lan rộng đến các khu đô thị. Ví dụ, ở Kenya trong năm 2009 con số những người có nguy cơ bị đói ở nông thôn là 3,5 triệu người và ở thành thị là 4 triệu người. Người ta dự tính đến năm 2015, Rwanda có thể giảm tỷ lệ đói nghèo của nước này từ 53% năm 2005 xuống còn 33%, song khủng hoảng tài chính toàn cầu đã khiến việc thực hiện mục tiêu xóa đói giảm nghèo của Rwanda chậm lại.

Hầu hết các ngành nghề của châu Phi đều ở vào tình thế khó khăn do khủng hoảng tài chính toàn cầu, nhiều công ty đóng cửa, kinh doanh và sản xuất bị đình đốn. Chẳng hạn ở Zambia, một dự án trị giá 500 triệu USD đã bị hủy bỏ, hay ở Madagascar, hai dự án khai thác khoáng sản đều bị rút vốn đầu tư. Điều này khiến cho hàng triệu công nhân mất việc làm. Chính vì vậy, ở Zambia từ tháng 12/2008 đến nay đã có khoảng 9000 người bị mất việc làm, sau khi việc khai thác đồng của nước này bị cắt giảm. Hay như ở Madagascar, gần đây một nhà máy dệt với 4000 nhân công đã bị đóng cửa. Theo báo cáo của ILO, tỷ lệ thất nghiệp ở các nước cận Sahara tăng lên 8,5% trong năm 2009 tương đương với khoảng 3 triệu người mất việc làm. Việc làm là cơ hội để người dân châu Phi thoát khỏi đói nghèo. Song theo báo cáo của UNESCO, trong năm 2009 sẽ có thêm 27 triệu người nghèo mới ở châu Phi,

tỷ lệ những người kiếm được ít hơn 2 USD một ngày sẽ tăng lên 86,6% so với tỷ lệ 82,2% trong năm 2007. Điều đó có nghĩa là MDGs của châu Phi sẽ không thể thực hiện theo đúng lộ trình.

2. Hợp tác giữa các nước châu Phi để đối phó với khủng hoảng

Mặc dù trong năm 2008, khủng hoảng tài chính toàn cầu chưa tác động mạnh đến châu Phi, nhưng ngay từ những tháng cuối cùng của năm 2008, các bộ trưởng Tài chính và các thống đốc Ngân hàng trung ương Châu Phi nhân dịp tham dự Hội nghị kinh tế Châu Phi lần thứ 3 diễn ra tại Tunis, Tunisia từ ngày 12-14/11/2008, đã khẩn trương nhóm họp Hội nghị cấp bộ trưởng để bàn bạc tìm các giải pháp đối phó với tác động của khủng hoảng tài chính toàn cầu.

Tiếp sau Hội nghị cấp bộ trưởng tại Tunis tháng 11/2008, ngày 16/01/2009 tại Cape Town, Nam Phi, Ngân hàng phát triển Châu Phi, Ủy ban Liên minh Châu Phi và Ủy ban Kinh tế về Châu Phi của Liên hợp quốc đã tổ chức cuộc họp khẩn cấp của Hội đồng 10 bao gồm 5 Bộ trưởng Tài chính của các nước Nam Phi, Nigeria, Ai Cập, Cameroon và Tanzania và 5 thống đốc Ngân hàng Trung ương của Botswana, Kenya, Algeria, một nước Tây Phi và một nước Trung Phi. Hội đồng 10 đã chính thức được thành lập từ Hội nghị cấp bộ trưởng tháng 11/2008 tại Tunis với số lượng thành viên gồm 5 bộ trưởng Tài chính và 5 thống đốc Ngân hàng trung ương đại diện cho 5 khu vực của châu Phi: Trung Phi, Đông Phi, Bắc Phi, Nam Phi và Tây Phi. Nhiệm vụ của Hội đồng 10 là cơ quan giám sát, đánh giá tác động cũng như đưa ra các

biện pháp của châu Phi để khắc phục hậu quả của khủng hoảng tài chính toàn cầu.

Các cuộc họp liên quan đến khủng hoảng tài chính toàn cầu liên tiếp được tổ chức tại châu Phi như Hội nghị bàn tròn về ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu đối với khu vực tư nhân châu Phi diễn ra tại Tunisia vào ngày 12/02/2009, Hội nghị về “Khủng hoảng tài chính - Chiến lược giám sát những tác động của nó đối với châu Phi” do Ngân hàng phát triển châu Phi tổ chức vào ngày 10/04/2009 tại Tunis nhằm tìm cách giúp các nước thành viên của thể chế tài chính này đối phó với khủng hoảng. Cuộc họp thường niên của các thành viên AfDB đã diễn ra tại Dakar, Senegal từ ngày 13-14/05/2009 để bàn về “châu Phi và khủng hoảng tài chính: Chương trình nghị sự hành động”. Đáng nói nhất là sau cuộc họp lần này, các bên đã ra Tuyên bố chung “Các sáng kiến phối hợp để giảm thiểu tác động của khủng hoảng kinh tế đối với châu Phi”.

Tác động của khủng hoảng tài chính toàn cầu đối với châu Phi không chỉ là mối quan tâm của các bộ trưởng Tài chính cũng như các thống đốc Ngân hàng của các nước châu Phi mà còn là mối quan tâm của các bộ trưởng Giáo dục các nước châu Phi. Mối quan tâm đó được thể hiện bằng Hội nghị ủng hộ châu Phi với tiêu đề “Phát triển giáo dục và kinh tế ở châu Phi giữa bối cảnh khủng hoảng tài chính toàn cầu hiện nay” được tổ chức tại Tunis, vào ngày 16/07/2009. Qua hội nghị lần này, các nước châu Phi đều nhận thấy phát triển nguồn nhân lực là chìa khóa để tăng trưởng kinh tế, đặc biệt trong giai đoạn khủng hoảng hiện

nay việc đầu tư vào giáo dục phi rủi ro mà lại mang hiệu quả cao.

Trước những tác động ngày càng xấu của khủng hoảng tài chính toàn cầu đối với châu Phi, Ủy ban kinh tế về châu Phi và Ngân hàng phát triển châu Phi đã đồng tổ chức Hội nghị Kinh tế Châu Phi lần thứ 4 tại Addis Ababa, Ethiopia từ ngày 11-13/11/2009 với sự tham dự của gần 500 đại biểu bao gồm các nhà lãnh đạo, các nhà hoạch định chính sách, các nhà kinh doanh tư nhân chủ chốt và đại diện các tổ chức phi chính phủ đến từ các nước châu Phi cũng như quốc tế. Mục đích chính của hội nghị lần này là: Chia sẻ thông tin giữa các nước châu Phi để hoạch định và thực hiện các chính sách phát triển; Thúc đẩy đối thoại và chia sẻ thông tin giữa các nhà kinh tế và các nhà hoạch định chính sách châu Phi; Khuyến khích và củng cố các nghiên cứu kinh tế về sự phát triển kinh tế của châu Phi; ...

Sự hợp tác giữa các nước châu Phi để giải quyết ảnh hưởng của khủng hoảng tài chính toàn cầu có thể coi là biện pháp hữu hiệu trong bối cảnh hiện nay. Tại diễn đàn cấp cao diễn vào ngày 18/11/2009 tại Tunis, các nhà lãnh đạo châu Phi đã nhất trí ra Tuyên bố Tunis về Cải cách công ở châu Phi bao gồm những ưu tiên của châu Phi để cải cách phát triển trong tương lai. Cũng tại Tunis từ ngày 28-29/11/2009, Hội nghị Liên minh đối thoại vì châu Phi (CoDA) đã được tổ chức nhằm đánh giá tác động của khủng hoảng tài chính toàn cầu đối với nền kinh tế châu Phi và khẳng định tầm quan trọng của hội nhập khu vực châu Phi trong việc giải quyết khủng hoảng tài chính toàn cầu. CoDA chính

thức được thành lập vào ngày 6/3/2009 tại Addis Ababa do sáng kiến của Thủ tướng Ethiopia – Meles Zenawi. CoDA là một tổ chức hợp tác giữa AfDB, AUC và ECA, và đây cũng có thể coi là một trong những sự liên kết khu vực quan trọng ở châu Phi để đối phó với khủng hoảng tài chính toàn cầu.

3. Vai trò của Ngân hàng Phát triển Châu Phi trong việc khắc phục hậu quả khủng hoảng

Trong tình hình khủng hoảng hiện nay, Ngân hàng Phát triển Châu Phi (AfDB) – một tổ chức hợp tác tài chính của châu Phi, đóng vai trò quan trọng trong việc đưa ra những đánh giá kịp thời về tác động của khủng hoảng tài chính đối với châu Phi, huy động và điều tiết hài hòa các nguồn vốn để đáp ứng nhu cầu khát tài chính của các nước châu Phi, đặc biệt là hỗ trợ thiết thực cho các dự án liên khu vực và các nước bị ảnh hưởng nhiều từ khủng hoảng tài chính toàn cầu ở châu Phi. Để đối phó tác động kinh tế của khủng hoảng tài chính toàn cầu đối với châu Phi, AfDB đã vạch ra 4 sáng kiến sau:

- Tạo ra Quỹ thanh khoản khẩn cấp trị giá 1,5 tỷ USD;

- Đưa ra Sáng kiến ủng hộ tài chính để thúc đẩy thương mại của châu Phi với tổng trị giá đạt 1 tỷ USD thuộc Chương trình thanh toán thương mại toàn cầu (GTLP), trong đó giai đoạn 1 do các ngân hàng châu Phi đóng góp với khoản tín dụng trị giá 500 triệu USD – đây được coi là khoản đóng góp lớn nhất cho tài chính thương mại của châu Phi, và giai đoạn 2 do AfDB đóng góp với khoản đầu tư trị giá 500 triệu USD nhằm

tăng nguồn vốn của GTLP đặc biệt dành cho châu Phi;

- Xây dựng Phương thức chuyển tiền nhanh từ các nguồn vốn phát triển châu Phi cho các nước châu Phi;

- Hỗ trợ tư vấn chính sách.

Bên cạnh việc chủ trì và đồng tổ chức các hội nghị, hội thảo cấp cao của khu vực và quốc tế về tác động của khủng hoảng đối với châu Phi, AfDB còn kịp thời thực hiện các biện pháp cần thiết như cung cấp tài chính cho các nước châu Phi để bị tác động từ khủng hoảng. Chẳng hạn, Tổng giám đốc AfDB – Donald Kaberuka cùng các quan chức cấp cao của COMESA-EAC-SADC đã đến thăm 2 mỏ đồng của Zambia là Luanshya và Mufulira nằm cách thủ đô Zambia khoảng 350km. Do khủng hoảng, giá đồng trên thế giới giảm mạnh buộc hai mỏ đồng này của Zambia phải đóng cửa, khiến khoảng 9 nghìn công nhân mất việc làm.

Ngày 6/5/2009, AfDB đã đồng ý hỗ trợ 235 triệu USD cho 5 hoạt động của các nước Sierra Leone, Kenya, DRC và Rwanda để khắc phục hậu quả khủng hoảng đối với các nước này, trong đó AfDB đã hỗ trợ 15 triệu USD cho chương trình cải cách quản lý kinh tế của Sierra Leone; 77 triệu USD cho hai hoạt động của Kenya, cụ thể là 2,2 triệu USD cho ngân hàng K-rep của Kenya. Ngân hàng K-rep là ngân hàng tài chính vĩ mô đầu tiên ở châu Phi nhằm cung cấp dịch vụ tài chính cho các hộ thu nhập thấp ở các khu đô thị cũng như ở nông thôn của Kenya. Ngân hàng này dự kiến đến năm 2011 sẽ tạo ra khoảng 10 nghìn việc làm mới và khoản vay

đầu tư trị giá 142 triệu USD. Ngoài ra, Kenya cũng được AfDB cho vay để thực hiện dự án xây dựng đường dây điện 400kV dài 450km nối giữa Rabai và Isinya cách Nairobi khoảng 60 km. Dự án này sẽ giúp Kenya hiện đại hóa cơ sở hạ tầng, phát triển đất nước.

AfDB cũng đã hỗ trợ Cộng hòa Dân chủ Côngô (DRC) một khoản tài chính trị giá 97,18 triệu USD, giúp nước này có khả năng thực hiện chương trình khẩn cấp để đối phó với tác động của khủng hoảng tài chính, đặc biệt là giúp DRC ổn định kinh tế cũng như duy trì hòa bình và trật tự xã hội. Với khoản trợ giúp này, hy vọng Ngân hàng Trung ương Congo có thể củng cố nguồn dự trữ ngoại tệ, giúp DRC có khả năng mua hàng hóa nhập khẩu, hoàn thành nhiệm vụ xóa nợ đến cuối năm 2009 của một nước HIPC, hay thực hiện kế hoạch khắc phục hậu quả khủng hoảng khẩn cấp của Tập đoàn đường sắt quốc gia Congo trong năm 2009.

AfDB đã hỗ trợ Rwanda 45,38 triệu USD giúp nước này có khả năng đối phó với khủng hoảng tài chính toàn cầu và duy trì tốc độ tăng trưởng kinh tế trung bình 6% từ nay đến năm 2012 để giảm tỷ lệ đói nghèo của Rwanda từ 56,7% năm 2006 xuống còn 46% vào năm 2012.

Ngày 2/6/2009, AfDB đã cho Botswana vay 1,5 tỷ USD trong vòng 17 năm để nước này bù đắp khoản thâm hụt ngân sách của chính phủ giai đoạn 2009/2010 chiếm khoảng 13,5% GDP do giá kim cương thế giới giảm mạnh.

Ngày 26/11/2009, AfDB giúp Nam Phi khắc phục khủng hoảng năng lượng bằng

việc hỗ trợ 1,7 tỷ USD cho dự án năng lượng Medupi nhằm phát triển nguồn năng lượng không những của Nam Phi mà cả khu vực miền nam châu Phi.

Ngày 16/12/2009, AfDB đã ký thỏa thuận cho Ngân hàng thống nhất vì châu Phi của Nigeria (UBA) khoản vay trị giá 150 triệu USD. Đây là khoản cho vay lớn nhất của AfDB giành cho một tổ chức tài chính tư nhân ở châu Phi. UBA là một trong những ngân hàng lớn nhất của Nigeria tính về giá trị tài sản và là một trong 4 ngân hàng của Nigeria có bảng cân đối tài sản tương đối lành mạnh, đủ sức giúp hệ thống ngân hàng của nước này thoát khỏi khủng hoảng. UBA đã và đang tiến hành kinh doanh ở Kenya và 10 nước châu Phi khác. Với khoản vay này sẽ giúp UBA duy trì dòng tín dụng cho các công ty và đồng thời bù đắp khoản thâm hụt do khủng hoảng tài chính tác động.

Có thể nói rằng sự hỗ trợ kịp thời không chỉ về chính sách mà cả tài chính của AfDB đối với các nước châu Phi trong cơn hoạn nạn khủng hoảng tài chính toàn cầu đã phần nào giúp các nước châu Phi giảm thiểu tác động của cuộc khủng hoảng và có điều kiện thực hiện tiếp các dự án liên kết khu vực cũng như các chương trình phát triển đất nước. Bên cạnh sự giúp đỡ của các tổ chức quốc tế như WB, IMF, và các nhà tài trợ quốc tế khác, thì sự liên kết, tương trợ lẫn nhau giữa các nước châu Phi theo các thức mà AfDB đã và đang thực hiện trong giai đoạn đầy khó khăn này đối với các nước châu Phi có thể coi là biện pháp thiết thực đầy hiệu quả để giúp các nước châu Phi nương tựa vào nhau, vực dậy thoát khỏi khủng hoảng.

4. Nhận xét

Kể từ sau khi giành được độc lập, hầu hết tất cả các nước châu Phi đều coi trọng chủ nghĩa khu vực. Hiện nay, tại châu Phi, các tổ chức khu vực được thành lập rất nhiều và nhiều hơn các châu lục khác trên thế giới. Trong giai đoạn từ thập kỷ 60 đến thập kỷ 80 của thế kỷ XX, đã có hơn 200 tổ chức hợp tác kinh tế đa ngành liên chính phủ và hơn 120 tổ chức song phương và đa quốc gia được thành lập ở châu Phi. Đáng nói nhất là một số tổ chức hợp tác khu vực quan trọng ở châu Phi như: Liên minh Maghreb Ả rập (UMA - 1989); Thị trường chung miền Đông và miền Tây Châu Phi (COMESA - 1994); Cộng đồng các nhà nước Sahel-Sahara (CENSAD- 1998); Cộng đồng kinh tế các nước Trung Phi (ECCAS - 2007); Cộng đồng kinh tế các nước Tây Phi (ECOWAS - 1993); Cơ quan liên chính phủ vì phát triển (IGAD - 1996); Cộng đồng phát triển miền Nam Châu Phi (SADC - 2000); Cộng đồng kinh tế và tiền tệ của Trung Phi (CEMAC - 1999); Cộng đồng Đông Phi (EAC - 2000); Liên minh thuế quan miền Nam Châu Phi (SACU - 2004); Liên minh kinh tế và tiền tệ Tây Phi (UEMOA 1994); Liên minh Châu Phi (AU - 2001) và Đối tác phát triển mới vì châu Phi (NEPAD -2001)...

Song trên thực tế, sự hợp tác giữa các nước trong các tổ chức khu vực ở châu Phi còn nhiều hạn chế, chưa mang lại nhiều lợi ích cho các nước thành viên. Chẳng hạn, xuất khẩu giữa các nước trong khối COMESA trong giai đoạn 2004-2006 trung bình đạt 3 tỷ USD chỉ chiếm 5% tổng giá trị xuất khẩu của khối. Cũng trong giai đoạn

này, xuất khẩu giữa các nước trong khối ECOWAS đạt 5,4 tỷ USD trung bình năm và chỉ chiếm khoảng 9,4% tổng giá trị xuất khẩu toàn khối. Một khu vực được coi là có triển vọng kinh tế sáng sủa như SADC thì trong giai đoạn 2004 - 2006, giá trị xuất khẩu trong khối trung bình năm cũng chỉ ở mức dưới 11 tỷ USD chiếm khoảng 12% tổng giá trị toàn khối. Có thể nói rằng các nước châu Phi mới chỉ chú trọng thúc đẩy thương mại với các đối tác ngoài khu vực, chưa quan tâm đến các đối tác trong khu vực. Do đó, khi khủng hoảng xảy ra, các đối tác thương mại lớn của châu Phi như Mỹ, EU... bị tác động tiêu cực dẫn đến cán cân thương mại của châu Phi cũng bị ảnh hưởng theo.

Không chỉ thương mại của châu Phi bị ảnh hưởng xấu từ cuộc khủng hoảng mà dòng FDI của châu Phi cũng bị giảm sút nghiêm trọng hệ lụy từ việc rút vốn của các nhà đầu tư nước ngoài ở châu Phi. Trong giai đoạn từ năm 2003 -2007, tỷ lệ dòng FDI từ các nước phát triển đổ vào châu Phi chiếm khoảng 79,6%, nhưng do khủng hoảng, các nhà đầu tư nước ngoài gặp khó khăn tại chính quốc nên họ đã rút vốn hoặc dừng đầu tư tại châu Phi. Chính vì vậy, FDI vào châu Phi năm 2009 bị giảm mạnh so với cùng kỳ năm ngoái.

Rõ ràng trong bối cảnh khủng hoảng như năm 2009, sự phụ thuộc, “há miệng chờ sung” từ các nhà tài trợ, các tổ chức quốc tế... của châu Phi không còn là liệu pháp thích hợp. Tục ngữ có câu “Nước xa không cứu được lửa gần” đã đến lúc các nước châu Phi phải cùng nhau chung sức, liên kết với

nhau để đối phó với khủng hoảng tài chính toàn cầu nói riêng và tự giải quyết các vấn đề của khu vực nói chung. Các hoạt động hợp tác giữa các nước châu Phi để đối phó với những khủng hoảng như đã nói ở trên đã cho thấy nhận thức và quyết tâm đó của châu Phi.

Tài liệu tham khảo

1. Đỗ Đức Định, Nguyễn Thanh Hiền (chủ biên), *Châu Phi và Trung Đông năm 2008: Những vấn đề và sự kiện nổi bật*, NXB KHXH, 2009,
2. Thông tấn xã Việt Nam, *Khủng hoảng kinh tế toàn cầu tác động ngày càng nghiêm trọng đến Châu Phi*, Tin Kinh tế 02/03/2009,
3. Thông tấn xã Việt Nam, *Châu Phi – điểm đầu tư hời hợt trong thời suy thoái*, Tin kinh tế 16/06/2009,
4. Thông tấn xã Việt Nam, *Châu Phi vẫn là điểm đầu tư an toàn trong bối cảnh khủng hoảng hiện nay*, Tin kinh tế ngày 19/06/2009,
5. Moses Amweelo, *Africa: Current Economic Crisis in Africa- Solutions*, 24 April 2009,
6. African Development Bank, *Africa and the Global Economic Crisis: Strategies for Preserving the Foundations of Long-term Growth*, The 2009 Annual Meetings of the African Development Bank, May 13-14 2009, Dakar, Senegal,
7. Organization for Economic Co-operation and Development, *Measuring the Pulse of Africa in Times of Crisis*, Policy Brief, May 2009,
8. Augustin Fosu and Wim Naude, Discussion Paper No.2009/03, *The Global Economic Crisis: Toward Syndrome-Free Recovery for Africa*, United Nations University, June 2009
9. Third World Network, *Africa: Deeper Regional Integration Needed in Response to Crisis*, TWN Infor Service on WTO and Trade Issues, July 2009,
10. *Coalition For Dialogue in Africa (CoDA)*, 28-29 November 2009, Tunis, Tunisia.
11. African Development Bank Group, *The Financial Crisis, Trade and Regional Integration in Africa*, Concept Note, African Development Bank Annual Meetings 2009,
12. United Nations, *Economic Development in Africa Report 2009: Strengthening Regional Economic Integration for Africa Development*, UN's Conference in Trade and Development, 2009.